

УДК 339.7

*Васильців Т. Г.,
д.е.н., проф., завідувач кафедри фінансів і кредиту, Львівська комерційна академія, м. Львів*

*Юсипович О. І.,
к.е.н., доц. кафедри фінансів і кредиту, Львівська комерційна академія, м. Львів*

*Аверчук Р. В.,
аспірант, Львівська комерційна академія, м. Львів*

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті розглянуто фінансові аспекти євроінтеграції України через порівняльний аналіз параметрів розвитку фінансової сфери, ринків та обсягів зовнішньої торгівлі України і ЄС. Проаналізовано умови проекту угоди про вільну торгівлю з країнами-членами європейської спільноти та очікувані наслідки від реалізації договору у фінансовій сфері.*

З урахуванням майбутніх перспектив України щодо членства у ЄС здійснено огляд існуючих фінансових інструментів з допомогою яких надається монетарна підтримка країнам-членам Євросоюзу. Зокрема, охарактеризовано діяльність таких інститутів фінансування структурної політики ЄС як Європейський фонд регіонального розвитку, Європейський соціальний фонд, Фонд згуртованості.

Ключові слова: євроінтеграція України, Європейський Союз, фінансова сфера, інвестиції, зовнішня торгівля, експорт, імпорт.

*Vasylytsiv T. G.,
Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Finances and Credit, Lviv Academy of Commerce, Lviv*

*Yusypovych O. I.,
Ph.D., Associate professor, Associate professor of the Department of Finances and Credit, Lviv Academy of Commerce, Lviv*

*Averchuk R. V.,
Postgraduate, Lviv Academy of Commerce, Lviv*

FINANCIAL ASPECTS OF UKRAINE EUROINTEGRATION

***Abstract.** The article deals with the financial aspects of the european integration of Ukraine through a comparative analysis of options markets and foreign trade Ukraine and the EU. The conditions of the draft agreement on free trade with the member countries of the European community from the perspective of the expected consequences implementation agreement. Taking into consideration the future perspectives for Ukraine's membership in the EU a review of the existing financial instruments which provide monetary support to member-countries of the European Union is carried out. In particular, the activities of such institutions financing the EU structural policy as the European Regional Development Fund, the European Social Fund and Solidarity Fund are described.*

Keywords: eurointegration of Ukraine, European Union, financial sphere, investments, foreign trade, export, import.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку національної економіки України характеризується сповільненням темпів економічного розвитку, падінням ділової та підприємницької активності, зниженням фінансово-економічної ефек-

тивності у більшості сфер та видів економічної діяльності. Наслідком цього є перешкоди підвищення рівня якості життя населення, його соціальної безпеки. Не винятком стає і фінансова сфера. Але вказані проблеми підсилюються й необхідністю швидкої та якісної конвергенції як фінансо-

вого сектору, так і національної економіки та соціальної сфери загалом в умовах євроінтеграційних прагнень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансові аспекти проблем європейської інтеграції України перебувають у центрі уваги багатьох науковців. Зокрема, особливості взаємовідносин у зовнішній торгівлі України і ЄС та потенційні можливості щодо євроінтеграції національної економіки розглянули у своїх наукових працях В. Василенко [1], Н. Гончаренко [2], В. Дубик [4], Я. Жаліло [6], Д. Малащук [8], С. Науменко [9], В. Онищенко [11], В. Сіденко [12], І. Смірнов [13], А. та ін.

Постановка завдання. Сьогодні Україна потребує динамічного і сталого зростання економіки та підвищення добробуту населення. Внаслідок прояву кризових явищ посилюється необхідність у модернізаційному, інвестиційному та інноваційному розвитку економіки з урахуванням вимог національної безпеки держави. Серед стратегічних шляхів вирішення цих проблем найчастіше розглядається євроінтеграція. Відтак, виникає потреба

ністю споживачів (близько 500 млн. осіб). Сукупний обсяг ВВП Євросоюзу за підсумками 2014 року склав 13,9 трлн. євро в ринкових цінах. Натомість ринок України за чисельністю споживачів менший приблизно у десять разів, з обсягом ВВП у 2014 році 156,5 млрд. євро. На сьогодні ЄС є головним за обсягом товарообороту торговельним партнером України (у 2014 році на його частку припадало 35,8 % товарообороту, або 44 297,4 млн. дол. США), тоді як частка України в сукупному товарообороті зовнішньої торгівлі ЄС становить близько 1,0 %.

Обсяг взаємної торгівлі між Україною та ЄС постійно зростає до 2009 року, але під впливом фінансової кризи, яка прогресувала в економіках обох сторін, він знизився. У 2011 році цей показник становив 39,0 млрд. євро, експорт ЄС до України – 24,7 млрд. євро, а імпорт – 14,3 млрд. євро (рис. 1).

Темпи приросту імпорту з Євросоюзу починають суттєво перевищувати темпи приросту експорту, завдяки чому у взаємній торгівлі для України сформувалося стійке негативне сальдо.

Частка ЄС в імпорті до України залишається загалом стабільною на рівні 31-40 %, натомість динаміка частки експорту товарів із України до ЄС

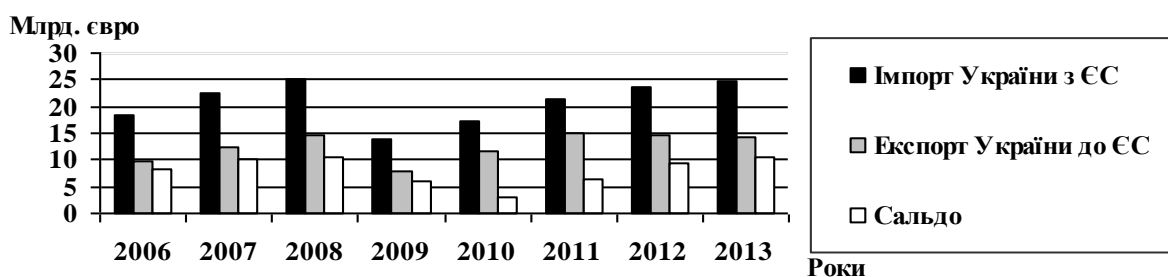

Рис. 1. Обсяги торгівлі ЄС з Україною за 2006-2013 рр. [1]

з'ясувати можливості досягнення цієї мети через критичний огляд шансів та загроз для України в євроспільноті. Як відомо з історії євроінтеграції, поряд із значними євроінтеграційними успіхами, деякі країни-члени ЄС на початковому етапі стикалися з певними невдачами, зокрема фінансового характеру. Це зумовлено наявністю в ЄС низки внутрішніх економічних проблем. Для України важливо, щоб такі проблеми розглядалися об'єктивно, сприймалися реалістично і враховувалися при прийнятті рішень, оскільки прискорення євроінтеграційних процесів у ключі реалізації угоди про зону вільної торгівлі (далі ЗВТ) з ЄС в межах підписання договору про асоціацію є джерелом позитивних очікувань щодо покращення показників соціально-економічного розвитку країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на суттєве послаблення за останні десятиліття інтеграційного потенціалу ЄС, його економіка залишається привабливою для України. На підставі порівняльного аналізу умов інтеграційного процесу можна констатувати наявність об'єктивних причин позитивних очікувань. Передусім це значна диспропорція між національним ринком та ринком країн ЄС – найбільшим у світі за чисель-

має мінливий характер з переважаючою тенденцією до зниження (рис. 2). При цьому понад половину (52,8 %) експорту з України до країн ЄС зосереджено лише у 5 з 27 країн Євросоюзу: Італії, Польщі, Німеччині, Угорщині, Нідерландах. Зниження темпів зростання експорту до ЄС може пояснюватися уповільненням темпів економічного зростання у низці провідних країн ЄС та кризовими явищами в економіці України. Проте головним чином це свідчить про поступове вичерпання традиційних конкурентних переваг товарів українського виробництва на європейському ринку [2, с. 131].

¹ Євростат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>.

² Жаліло Я. Євроінтеграційні перспективи України – від декларацій до дій / Я. Жаліло // Стратегічні пріоритети. НІСД. – 2009. – №3. – С. 131.

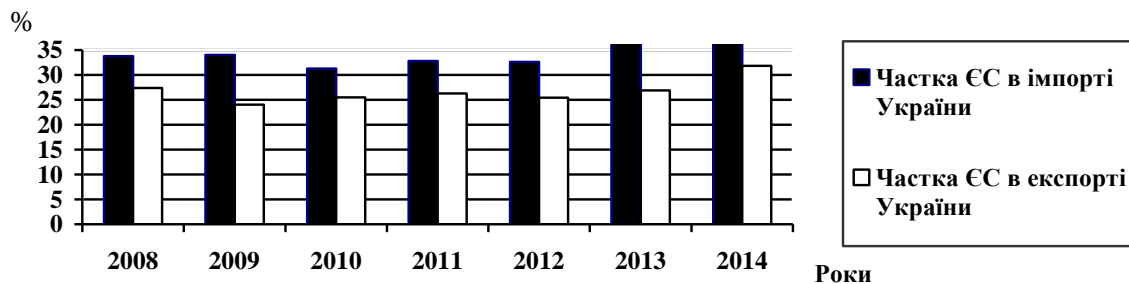

Рис. 2. Частка країн-членів ЄС в експорті та імпорті України за 2008-2014 рр. [3]

Аналізуючи динаміку частки України в експорті та імпорті Європейського Союзу, помічено незначну тенденцію до зростання, а їх значення наближаються до передкризового періоду. Однак їх величина є дуже низькою, на нашу думку, через систему торговельних обмежень, що діє сьогодні між обома сторонами. З позиції євроінтеграційних процесів можна констатувати наявність значного потенціалу розвитку спільної торгівлі (рис. 3).

року по 2013 рік обсяг прямих іноземних інвестицій із країн-членів ЄС стабільно зростав, а їхній найбільший притік припав на 2010 рік (рис. 4).

Незважаючи на те, що Україна нагально потребує іноземних інвестицій, для них існують серйозні перешкоди, включаючи нестабільне та непередбачуване законодавство, відсутність незалежної судової влади, корпоративне рейдерство, переслідування з боку податкових органів, недоліки в

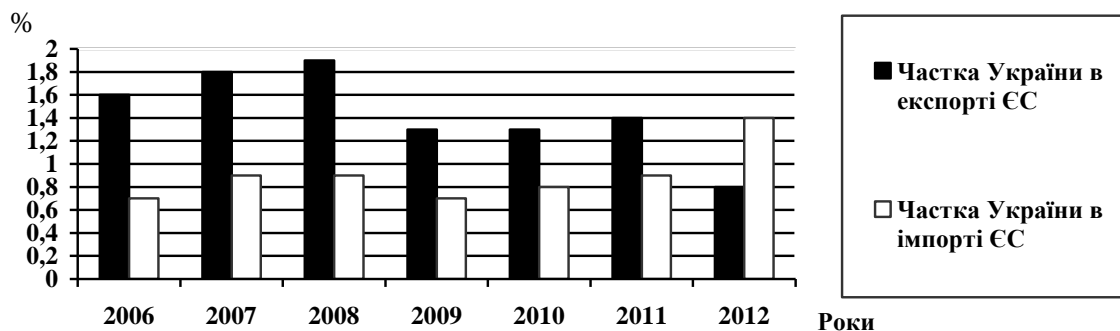

Рис. 3. Частка України в експорті та імпорті ЄС за 2006-2012 рр. [4]

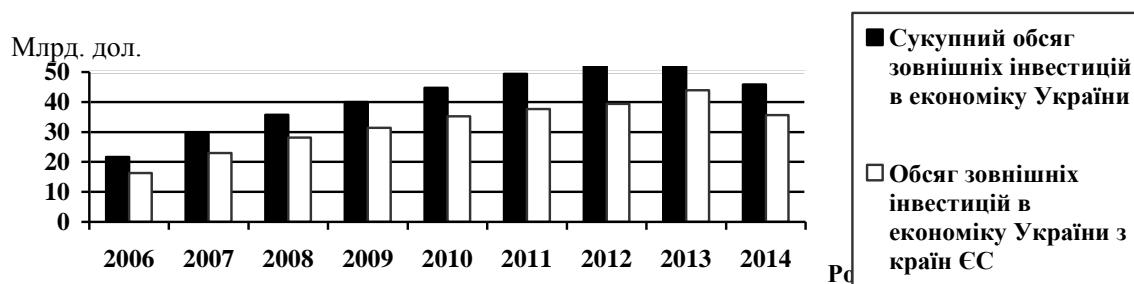

Рис. 4. Обсяг інвестицій ЄС в економіку України за 2006-2014 рр. [5]

Група країн ЄС-15 багато років є лідером у світі за потенціалом вивезення прямих іноземних інвестицій на одного жителя. Цей потенціал значно перевищує інвестиційні можливості Японії та США. На сьогодні Європейський Союз є найбільшим іноземним інвестором України. В період з 2006

імplementації законів, затримки і непрозорість у поверненні ПДВ, корупція та низький рівень захисту прав власності [6]. Перелічені недоліки України зобов'язується усунути проведенням структурних реформ, що є однією з умов підписання угоди (ЗВТ).

³ Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

⁴ Євростат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>.

⁵ Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

⁶ Інвестиції. Представництво ЄС в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/trade_relation/investments/index_uk.htm.

Крім того, договором передбачені окремі механізми, в тому числі фінансові, створені для пом'якшення ймовірних негативних наслідків для обох економік на початковій стадії інтеграції ринків України та ЄС. Розглянемо деякі з них.

1. Скасування експортного та імпортного мита на товари, вироблені в Україні та ЄС. На окремі групи товарів, які попередньо будуть узгоджені, зниження мита пропонується здійснювати поступово впродовж 10 років. Україна зберігатиме можливість застосування захисних механізмів на термін до 15 років з часу підписання угоди, в тому числі введення експортних мит на окремі товари, та можливості тривалого утримання високих імпортних мит (наприклад, на легкові автомобілі).

2. Україна зберігає квоти на імпорт з країн-членів Європейського Союзу окремих видів сільськогосподарської продукції (м'ясо птиці, свинина, цукор), а ЄС з України (м'ясо, молочні продукти).

3. В угоді передбачено графік прийняття відповідних нормативно-правових актів, що стосуються санітарних і фітосанітарних стандартів, технічних регламентів, митних процедур, інвестиційного законодавства, правил конкуренції, діяльності підприємств сфери послуг (фінансових, комунікаційних, поштових і т. д.).

4. Угодою передбачено захист прав інтелектуальної власності через застосування застереження про охорону 3000 товарних назв з ЄС і 100 з України.

5. В угоді (ЗВТ) обумовлені питання товарообігу в сфері енергоносіїв та енергетичних ресурсів. Зокрема, це стосується ціноутворення, тарифів, інфраструктурних зв'язків, транзиту та транспортування енергії. Україна зобов'язується перейти на застосування ринкового ціноутворення в енергетичній сфері. Особливе значення для ЄС має запис в угоді про гарантії безпеки транспортування енергоносіїв через територію України. Відповідно, наша держава зобов'язується вдосконалити законодавство щодо транспортування газу територією країни. Разом з тим, ми вважаємо, що умови безпеки транспортування енергоносіїв мають обмежені можли-

вості впливу на діяльність третіх сторін, у цьому випадку Росії – основного постачальника енергоресурсів до країн ЄС через територію України.

6. Угодою передбачено створення експертних комісій для продовження ведення перемовин із питань співробітництва у конкретних галузях, охоплених угодою (ЗВТ).

7. В разі невиконання однією зі сторін пунктів угоди в належному порядку передбачені порядок вирішення спорів, а також способи реагування на випадки порушення прав підприємств, які працюють на ринку іншої сторони.

Враховуючи майбутні перспективи України до вступу в ЄС, становлять інтерес фінансові інструменти, завдяки яким надається допомога країнам-членам Євросоюзу. Сьогодні завершена діяльність ЄС у цьому аспекті за довгостроковим фінансовим планом „Фінансові перспективи на 2007-2013 роки”. Заходи у межах структурної політики ЄС фінансуються з одного або відразу з декількох фондів (табл. 1). Крім структурних фондів та Фонду згуртованості, діють ще так звані доповнюючі фонди, діяльність яких стосується фінансування видатків у межах другої бюджетної категорії.

На рівні Євросоюзу фінансова підтримка країн-сусідів планується завчасно впродовж декількох років за умови здійснення структурних реформ. До 2007 року існувало три фінансові інструменти для надання підтримки країнам, які мали статус асоційованих членів ЄС (країн, які готуються вступити до ЄС) – PHARE, ISPA, SAPARD [7]. Окремою постановою регулювалися механізми надання підтримки Туреччині. Для балканських країн існувала програма CARDS. У фінансових перспективах 2007-2013 років діяв новий інструмент, який змінив перелічені вище, – IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance). У попередній фінансовий період діяло 30 різних інструментів і програм, якими регулювалася фінансова підтримка Європейського Союзу третім країнам (до третіх країн відносять також країни-кандидати та потенційних кандидатів). Серед них були тематичні, як-от EIDHR – Європейська ініціатива для демократії і прав людини, і

Таблиця 1

Інструменти фінансування структурної політики ЄС [7]

Цілі	Структурні фонди та інструменти		
Конвергенція (вирівнювання)	Європейський фонд регіонального розвитку	Європейський соціальний фонд	Фонд згуртованості
Регіональна конкурентоздатність і зайнятість населення	Європейський фонд регіонального розвитку	Європейський соціальний фонд	
Європейська територіальна співпраця	Європейський фонд регіонального розвитку		

⁷ Одзімек В., Брожковска А., Желяк М. Інтеграція – європейський напрямок розвитку України. Публікація в рамках однойменного проекту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.libr.dp.ua/misc/el/publication_Integration.pdf.

географічні – CARDS чи TACIS. Ефективне управління такою кількістю програм було дуже складним завданням як для Європейського Союзу, так і для їх бенефіціантів. Тому в фінансових перспективах на 2007-2013 роки Європейська Комісія запропонувала об'єднати їх у дві групи:

- три головні політичні інструменти, за допомогою яких безпосередньо підтримуватиметься зовнішня політика ЄС;

- три тематичні інструменти, які дають змогу реагувати на кризові ситуації.

Колишній голова Єврокомісії Романо Проді вважає, що "Європа підготувала добрий ґрунт для тіснішої інтеграції України у ЄС. Водночас Україна важлива для Європи як джерело економічного зростання та енергетичної безпеки. Людський, інженерно-технічний потенціал та земельні багатства України допоможуть продовжити перетворення Європи у центр світового масштабу. Підписання угоди про асоціацію між ЄС та Україною має як економічну, політичну, так і геостратегічну важливість для Європи"⁸.

Однак Євросоюз, як і інші міждержавні об'єднання, має проблеми, які цілком правомірно можна сприймати як певні загрози стосовно намірів української євроінтеграції. Окремі застереження викликає можливість у довгостроковій перспективі введення в Україні євро як єдиної валюти, оскільки цей крок вже сьогодні передбачає як свої досягнення, так і прорахунки. Планувалося, що єдина валюта забезпечить економічну стабільність і ліквідує наслідки коливання національних курсів валют. Однак виявилось, що після запровадження євро національні уряди втратили можливість регулювати торговельні і платіжні баланси, заохочувати зростання інвестицій і зайнятості. Велика Британія, Данія та Швеція ще й досі залишаються поза межами Європейського валютного союзу^[4].

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Узагальнюючи матеріал дослідження, на нашу думку, є підстави стверджувати, що рішення щодо подальших кроків України в напрямі європейської інтеграції, а це підписання угоди про асоціацію і ЗВТ, має не лише економічний, але й цивілізаційний характер. Своєю чергою, відкриваються значні перспективи для наукових досліджень щодо практичних шляхів розвитку економічних взаємовідносин між Україною та ЄС у фінансовій сфері, які сприятимуть удосконаленню конкурентних переваг української економіки та адаптації її до ефективної конкуренції на європейському ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василенко В. М. Оцінка впливу глобалізації на економічне зростання країни / В. М. Василенко // Наук. пр. Донец. нац. техн. ун-ту. – 2004. – № 69. –

⁸ Україна – ЄС: проблеми інтеграції. Організаційно-дослідна робота [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kuchma.org.ua/ico/research/10958/>.

С. 35-42. – (Сер. екон.).

2. Гончаренко Н. І. Інтеграційний вектор України: гравітаційна модель зовнішньої торгівлі країн Європейського Союзу та України / Н. І. Гончаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 1. – С. 78-84.

3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

4. Дубик В. Євроінтеграція України: стратегія, проблеми, перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://int-konf.org/konf052013/279-kand-ekonom-nauk-dubik-v-ya-yevrontegracya-ukrayini-strategya-problemi-perspektivi.html>.

5. Євростат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>.

6. Жаліло Я. А. Євроінтеграційні перспективи України – від декларацій до дій / Я. А. Жаліло // Стратегічні пріоритети. НІСД. – 2009. – №3. – С. 131.

7. Інвестиції. Представництво ЄС в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/trade_relation/investments/index_uk.htm.

8. Малашук Д. В. Вплив інтеграційних зв'язків на конкурентоспроможність української економіки / Д. В. Малашук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 3. – С. 32-38.

9. Науменко С. В. Стратегія забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України за умов інтеграції до Європейського Союзу / С. В. Науменко // Регіональна економіка. – 2007. – № 4. – С. 26-33.

10. Одзімек В. Інтеграція – європейський напрям розвитку України. Публікація в рамках однойменного проекту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.libr.dp.ua/misc/el/publication_Integration.pdf.

11. Онищенко В. П. Україна у координатах Європейського Союзу / В. П. Онищенко // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2008. – №3. – С. 5-14.

12. Сіденко В. Р. Потенціал економічного розвитку України в контексті європейської інтеграції / В. Р. Сіденко // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 143-150.

13. Смірнов І. Г. Соціальні виклики глобалізації: український контекст / І. Г. Смірнов // Зовнішня торгівля, економіка, фінанси, право. – 2012. – №1. – С. 61-70.

REFERENCES

1. Vasylenko V. M. Otsinka vplyvu hlobalizatsii na ekonomichne zrostantia krainy / V. M. Vasylenko // Nauk. pr. Donetsk. nats. tekhn. un-tu. – 2004. – № 69. – С. 35-42. – (Ser. ekon.).

2. Honcharenko N. I. Intehratsijnyj vektor Ukrainy: hravitatsijna model' zovnishn'oi torhivli krain Yevropejs'koho Soiuzu ta Ukrainy / N. I. Honcharenko // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2008. – № 1. – С. 78-84.

3. Derzhavnyj komitet statystyky Ukrainy [Elekt-

ronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://vvv.ukrstat.gov.ua/>.

4. Dubyk V. Yevrointehratsiia Ukrainy: stratehiia, problemy, perspektyvy [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://int-konf.org/konf052013/279-kand-ekonom-nauk-dubik-v-ia-ievrontegratsia-ukrayini-strategia-problemi-perspektivi.html>.

5. Yevrostat [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://epp.eurostat.ets.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>.

6. Zhalilo Ya. A. Yevrointehratsijni perspektyvy Ukrainy – vid deklaratsij do dij / Ya. A. Zhalilo // Stratehichni priorytety. NISD. – 2009. – №3. – S. 131.

7. Investytsii. Predstavnytstvo YeS v Ukraini [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/trade_relation/investments/indekh_uk.htm.

8. Malaschuk D. V. Vplyv intehratsijnykh zv'iazkiv na konkurentospromozhnist' ukrains'koi ekonomiky / D. V. Malaschuk // Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini. – 2005. – № 3. – S. 32-38.

9. Naumenko S. V. Stratehiia zabezpechennia zovnishn'oekonomichnoi bezpeky Ukrainy za umov intehratsii do Yevropejs'koho Soiuzu / S. V. Naumenko // Rehional'na ekonomika. – 2007. – № 4. – S. 26-33.

10. Odzimek V., Brozhkovska A., Zheliak M. Intehratsiia – ievropejs'kyj napriamok rozvytku Ukrainy. Publikatsiia v ramkakh odnojmennoho proektu [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://vvv.lib.dp.ua/mists/el/publitsation_Integration.pdf.

11. Onyschenko V. P. Ukraina u koordynatakh Yevropejs'koho Soiuzu / V. P. Onyschenko // Zovnishnia torhivlia: pravo ta ekonomika. – 2008. – №3. – S. 5-14.

12. Sidenko V. R. Potensial ekonomichnoho rozvytku Ukrainy v konteksti ievropejs'koi intehratsii / V. R. Sidenko // Finansy Ukrainy. – 2007. – № 9. – S. 143-150.

13. Smirnov I. H. Sotsial'ni vyklyky hlobalizatsii: ukrains'kyj kontekst / I. H. Smirnov // Zovnishnia torhivlia, ekonomika, finansy, pravo. – 2012. – №1. – S. 61-70.